

(A történet megbeszélése.)

III. Összefoglalás. Mit kell tennünk, ha valaki bajban van? Miért kell segítenünk? Mi történt a verébbel, amely fecskéfészekbe fészkelte be magát? Mit tudunk a magának élő emberről? Mi történt a szegény özvegyasszony buzájával? Csak bajban kell segítségére lennünk embertársainknak? Mit lehet elvégezni, ha többen összeállnak? Milyen munkánál segítenek egymásnak a földművesek? Szabad-e tréfát üzni mások jószágából? Mi történt a rossz pásztorfiuval? Csak az erős, nálunk hatalmasabb emberekkel kell jót tennünk? Hogyan mentette meg az egérke az erdők királyának életét?

b) *Akaratra indítások.* Ha az utcán elakadt szekeret láttok, hogyan lehettek annak segítségére? Segítettetek-e már olyan öreg néninek vagy bácsinak, aki nagy terhet cipelt, míg ti üres kézzel mentetek el mellette? Segítettetek-e már valakin, aki bajban volt? Társajtokon, szüleiteken, ismerősökön, idegeneken? A jövő héten beszámoltok nekem, ki milyen jót cselekedett másokkal! Jó lesz? Az olyan embert, aki a mások baján segíteni igyekszik, mindenki megbecsüli.

1938. OKTÓBER 31.

Beszéd- és értelemórák

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Csak a takarékoság tehet megelégedetté. (Takarékossági nap.)

Nevelési cél: A takarékoságban rejlő haszon (egyéni és nemzeti) észrevétetése és tette serkentő hatásának kialakítása.

Szemléltetés: egyszerű történeteken.

Kapcsolás: számolás és mérés.

Megfigyelésre utalás: figyeljék meg környezetükben a takarékos embert.

VÁZLAT.

I. Előkészítés. a) Beszélgetés a tanulók megfigyeléseiről.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) Hová gurul a pengő?

b) A kapzsi megállítja a guruló pengőt.

c) A takarékos Péter s a pazarló Pál.

d) Elmélyítés. (Nevelési cél.)

III. Összefoglalás. a) Az elmondottak összefoglalása.

b) Akaratra indítások. (Iskolai takarékpersely.)

TANÍTÁS.

I. a) Hol vettétek ezt a könyvet? (A könyvkereskedésben.) Mennyit fizettél érte? Ismeritek a pengőt? (Szemléltetem.) Mi ez a pengő? (PéNZ.) Miből készítették, milyen fém-ből? (Legnagyobb részét ezüstből.) Más pénzt is ismeretek? Mondd el, milyen pénzeket ismersz még? Ezek is mind ezüstből készülnek? Miből készül a tíz filléres? (Szemléltetem.) Ez nikkelből készül. Mi készül még nikkelből? Ez itt egy 2 filléres! Ezt miből készítik? (Bronzból.) Mit készítenek még bronzból?

Mire való a pénz? Mit vásároltál a könyvkereskedésben? Hogy van az, hogy pénzért könyvet is lehet cserélni? Mást is vásárolhatunk pénzért? Ha beteg valaki, orvost hívnak. Mit adunk ilyenkor az orvosnak? Tehát nemcsak árut, könyvet, cipőt, kenyeret, csirkét, stb., hanem tudást is cserélünk, veszünk pénzért. A pénz tehát általános csereeszköz. Ha valaki dolgozik, pénzt kap munkájáért cserébe, amin aztán azt vesz, amit éppen akar a munkás. Azelőtt nem volt pénz. Az emberek régen mindent cseréltek egymással. Ha valakinek például sok búzája lett és ekére volt szüksége, akkor addig kellett járnia, amíg olyan embert talált, aki ekéket csinált s éppen búzára volt szüksége. De így volt ez általában. Mióta azonban pénzt használunk, mindent cserélhetünk érte, még — szórakozást is: ha például elmegyünk a moziba, színházba, vasuton utazhatunk érte, stb. De más baj is volt a csereberéléssel. Meg kellett állapítani azt, melyik ér többet, mert nagyon nehéz volt két olyan dolgot találni, ami éppen egyenlő értékű. Ezt a pénzzel könnyen kiegyenlítjük, mert pontosan meg tudjuk állapítani, egy füzetnek például 6 fillér az ára, egy tojásé 7 fillér. Már most nem kell cserélni, ha füzetet akarunk vásárolni, tojásért, hanem eladjuk a tojást, kapunk érte 7 fillért s abból 6-ot odaadunk a füzetért. Pénzzel mérjük meg minden dolognak, árunak, munkának az értékét, tehát a pénz értékmérő.

Csak egy baj van, gyermekek. A pénz — amint azt már bizonyosan hallottátok otthon is, — sohasem elég!

b) Beszéljünk ma arról, hogyan lehet úgy beosztani a pénzt, hogy éppen elég legyen, sőt még maradjon is belőle. Hogy nevezik az olyan embert, aki félre is tud tenni pénzéből? (Takarékos.) Beszéljünk ma a takarékos-ságról!

II. a) Hová gurul a pengő?

Elmondom most nektek egy pengő utját. Tegnap voltam a cipésznél, s azért, mert megjavította a cipőmet, 1 pengőt fizettem érte. A cipészmeszter megköszönte szépen a munkájáért fizetett pengőt s azonnal odaadta inasá-

nak, hogy hozzon érte a kereskedésből 1 kg kenyeret, 5 darab tojást és 1 liter tejet. Kitől indult el a pengő? (Tanítóbácsitól.) Felirom a táblára. Tőlem kihez gurult? Ezt is ide írom, alá. A cipész kinek adta? Ezt is felirom. (A felirást úgy végezzük, hogy minden következőt kissé ki-
jebb írjuk, úgy, hogy a végén köralakú legyen a felírás: oda érjünk vissza, ahonnan kiindultunk.) A kereskedő sem sokáig tartogatta a pénzt magánál, hanem az én pengőmet is elküldte a lisztkereskedőnek. (Felirom.) A lisztkereskedő éppen gabonát vásárolt egy gazdától s a kapott pengőt odafizette a gazdának. (Felirom.) A gazda bement a kereskedésbe s egy öltözet ruha árába befizette az én pengőm is. Most hová került a pengő? A ruhakereskedő azonnal elment az adóhivatalba s befizette az adóját. Hová került a pengő? (Az állampénztárba.) Az állampénztárból kifizették egy tanítónak az elsejei fizetésében. Nézzük meg most már, hogyan gurult a pengő? Látjuk, hogy mindenki adott a pengőért valamit s vett is rajta. A pengő éppen ellenkező irányban gurult, mint az érte kapott áru.

Ez a pénz természetes forgása.

Vannak azonban emberek, akik a pénznek ezt a forgását megakadályozzák.

b) A kapzsi megállítja a pengőt!

Élt egyszer egy igen-igen gazdag ember, akinek anynyi háza, földje, pénze volt, hogy sohasem tudta pontosan megszámlálni, mennyi vagyona is van. Ez az ember ugyanis mindennap annyi pénzt kapott vagyonának (házainak, földjeinek, stb.) használatáért, hogy napról-napra egy-egy kis zsák pengőt gyűjtött össze. Bár ilyen rengeteg pénze volt, sohasem adta azt tovább, nem költötte el, hanem félretette a ládafiába, s maga olyan egyszerűen, szinte szegényen élt, mint más szegény ember. Jól tette-e ezt ez az ember? Miért nem? Mit csinált azzal a sok pengővel, amit kapott? Azzal pedig, hogy megállította a pénz forgását, kárt csinált embertársainak, mert kevesebb pénz volt forgalomban.

Akkor tehát ebből azt tanulhatjuk ugyebár, hogy sohasem tartsunk meg pénzt, hanem ahogy megkapjuk, azonnal költsük is el?! Nem így van? Nem bizony! Ezzel magunknak csinálnánk rosszat. Mert hátha közbejön valami betegség, vagy más olyan valami, amikor hirtelen több pénzre van szükségünk, mint amennyit kapunk! Ilyenkor honnan vesszük a többi szükséges pénzt? Erre való a takarékosság!

c) A takarékos Péter s a pazarló Pál.

Volt egyszer két testvér: Péter és Pál. Mig azonban ezek olyan szépen megférnek egymás mellett a naptárban,

a mi történetünkben egészen más természetű ember volt Péter, mint Pál. Amikor az édesapjuk felnevelte őket, mindegyiknek átadott 20.000 pengőt (20 darab ezer pengőt), hogy abból s a kezük munkájából éljenek meg. Alig várta ezt Pál, gondolta magában, csakhogy a kezébe került ez a sok pénz! Dehogy dolgozik ő többet az életében! Azonnal elment a kereskedésbe, s bevásárolt magának mindenféle ruhát, cipőt, nem is egyet, hanem többet is, úgy hogy alig tudta otthon hová tenni. Mivel nem tudott bánni a pénzzel, aki csak kért tőle, mindenkinek adott, nem nézte meg, hogy biztos helyen van-e a pénze s remélhető-e, hogy azt vissza is kapja? Azután nagy dáridókat csapott, mulatott estétől másnap estéig s szórta a pénzt, ahogy csak lehetett. Így ment ez néhány hónapig át, amikor egyszer csak arra ébredt, hogy — bizony az a rengeteg pénz az utolsó pengőig elfogyott. Most hát egészen a két kezére lett utalva, ha csak nem akart éhen halni. Közben megbetegedett, s mit volt mit tennie, bizony nagy szégyenszemre hazament szüleihez s az ő nyakukon élt tovább.

Ezzel szemben Péter sokkal okosabban élt a pénzzel. Ő megfogadta édesapja tanácsát. Pénzén vásárolt házat, földet s még maradt annyija, hogy tudott vele mit kezdeni addig is, amíg a földje termést hoz. Akkor azután a termésért kapott pénz egy részét megtartotta magának, abból élt a következő termésig, a fennmaradó összeget pedig takarékpénztárba adta. A takarékpénztárban adtak neki egy takarékkönyvet (szemléltetem), amelybe beírták pontosan, mennyi pénzt tett be s annak használatáért fizettek neki minden év végén. A takarékpénztár természetesen nem zárta be a pénzt a vaskasszába, hanem tovább adta használatra olyanoknak, akiknél biztosítva látta azt, hogy vissza tudják fizetni. Így a pénz használatáért kapott pénzből a takarékpénztárnak is maradt, de fizetni tudott a pénz tulajdonosának, Péternek is. A Péter megtakarított pénze így nem került ki a forgalomból, hanem tovább forgott az emberek kezén. Péter vagyona így évről-évre nőtt, nagyobbodott, mert okosan gazdálkodott s takarékoskodott, na meg a két kezé munkájával is növelte vagyonát. De nem is szorult sohasem az édesapja segítségére. Sőt, amint összegyűlt újabb pénze, ismét földet vásárolt rajta s nagyon sok gazdát kisegített, amikor azok valami szerencsétlenség — jégverés, rossz termés, stb. — következtében hozzá fordultak.

Látjátok, milyen más élete volt Pálnak és Péternek. Péter takarékos ember volt, megélegetett, boldog ember lett belőle, aki családját szépen eltartotta. Pál sohasem lett rendes ember, mert amije volt, azt elherdálta s nem

tudott a pénzzel bánni. Az ilyen ember kezéből aztán nagyon hamar gurul ám a pengő!

Részletösszefoglalás. (Péter és Pál történetének megbeszélése.)

d) Elmélyítés. Elmondok most nektek egy történetet. Volt egyszer egy szegény ember s annak egy felesége. Olyan szegények voltak, mint a templom egere, nem volt semmijük sem a világon. Nem is házban, hanem egy nagy ecetes hordóban laktak. Dolgozni nemigen szerettek, de annál jobban — civakodni. Egyszer, amikor véletlenül csöndben voltak, berepült hozzájuk egy kis fekete ruhás madárka. — Engedjétek meg — szólt hozzájuk, — hogy itt maradassak, amíg üldözöm, a vércse elszáll, meghálálom jószágokat. — Hogyne engednénk — mondta a szegény asszony s azzal már tenyerébe is vette a szegény kis madarat és simogatta, cirógatta. Mikor a kis madár kipihente magát és megnyugodott, kikukucsált az ecetes hordóból s amikor látta, hogy a vércse már elszállt, így szólt: — Köszönöm a jószágokat! Amint mondtam, meghálálom nektek. Ha valamit szeretnétek, csak tapsoljatok háromszor nekem és én abban a pillanatban itt leszek, hogy kivánságokat teljesítek. Ezzel a madárka elszállt.

Alig tűnt el a madárka, a szegény ember meg a szegény asszony azonnal el kezdtek tanakodni, hogy ugyan mit is kívánjanak? — Tudod mit? — mondta az asszony, — kívánjunk egy szép házat, tele kamrával, pincével, tehén is legyen az istállóban, sertés az ólban, baromfi az udvaron. — Jaj, de jó lesz! Jaj, de jó lesz! — mondotta az ember! De nem haragszik meg a kis madár, hogy egyszerre ennyit kérünk tőle? — Dehogyan haragszik, — felelte az asszony, — hiszen olyan jó az, mint a falat kenyér, — s azzal rögtön tapsolni is kezdett. Nemsokára szárnyshogás hallatszott s megjelent a kis madár. — Kivánságokat megteszem — mondta szeliden a fekete madárka s azzal ahogy jött, el is tűnt. Mikor a madárka eltűnt, eltűnt az ecetes hordó is s az asszony és a szegény ember egy csodaszép házban találta magát. Minden éppen úgy volt ott, ahogy csak a szegény asszony kívánta. Boldogan jártak-keltek a házban és egyre áldották a kis madarat, hogy ilyen gazdagsághoz juttatta őket. Nagyon tetszett egyideig nekik minden. Egyszer azonban megszólalt az asszony: — Hallod-e, te ember! Én már úgy meguntam ezt a kis házat! Nem mehetnék mi palotába is, ahol selyembe, bársonyba járnék, aranyos, ezüstös hintóban vitelném magam mindenhová. — Jaj, de hátha megharagszik érte a kis madár — mondta az ember. — Dehogyan haragszik — felelte megint az asszony, — hiszen olyan jó az, mint a méz. — S erre megint csak összeacsapta a tenyerét három-

szor s a kis madár újra megjelent. — Kivánságtok meglesz — s azzal eltűnt, mint a gondolat. Abban a pillanatban eltűnt a kis ház is és ők egy gyönyörű palotában találták magukat. Selyem és bársony ruhában jártak, aranyos, ezüstös hintóban vitették magukat egész nap. — Ugy-e, milyen jó dolgunk van most? — mondta az asszony az urának. — Bizony jó — mondogatta az ember is. Egyszer azonban újra megszólalt az asszony: — Hallod-e te ember! De meguntam már ezt a palotát! Tudod-e mit szeretnék? — Ugyan mit? — kérdezte az ember. — Azt szeretném, há te király lennél, én meg — királyné! Gyémántos korona csillogna a fejünkön és mindenki térdet hajtana előttünk. — Jaj, de jó lenne, — kiáltotta az ember is. — Mindjárt meg is lesz! — kiáltotta az asszony s azzal háromat tapsolt a madárkéért. A tapsolásra azonban egy szürke felhő szállt följük, abból szállott le a kis madár s haragosan így szólt hozzájuk: — Kivánságtok meglesz! — s azzal nagy zugással újra eltűnt a szemük elől. — Hát csakugyan úgy lett, ahogy kívánták. Csodálatos korona csillogott az asszony és az ember fején. Boldogan suttogta az asszony: — Látod, látod, milyen jót kívántam. — Bizony jót, — mondta rá az ember. Elégedetten éltek egy darabig, de egyszer megint csak elkezdi az asszony: — Hallod-e ember! Ugy meguntam már ezt a királyságot! Hatalmasabb szeretnék lenni. Szeretném, ha az egész világnak én parancsolnék! — Hát amint ezt kiéjtette a száján, egy nagy fekete felhő ereszkedett le a királyi palota fölé, a kis madárka kiröppent belőle és haragtól szikrázó szemmel kiáltotta: — Elégedetlen emberek vagytok, tüstént menjetek vissza az ecetes hordóba! — Abban a pillanatban minden eltűnt. Csillogó korona, királyi palota, minden, s ők ott találták magukat ismét nyakig az ecetes hordó fenekén. Azóta is ott élnek, ha azóta ki nem fordultak a hordóból.

(Az elbeszélés megbeszélése.) Nevelési cél kiaknázása.

III. Összefoglalás. a) Az elmondottak összefoglalása.

b) Akaratra indítások. (Iskolai takarékpénztár.) Gondoltatok-e már arra a sok-sok fillérre, amin cukrot szoktatok vásárolni? Milyen sokra gyűlne az, ha összegyűjtenétek! Próbáljátok csak, mutatok nektek egy nagyon jó gyűjtést! Itt van ez a könyvecske. (A postatakarékpénztár betéti füzeté. A postatakarékpénztár betétkönyvének elmagyarázása. Iskolai takarékpénztár esetén annak magyarázata.)